

TMDK-dolgozat

Vratarics Ivett

Bsc

2012.

Lovas turisztikai lehetőségek a Bükki Nemzeti Parkban

Opportunities for Equine Tourism in the Bükk National Park

Kézirat lezárása: 2012. november 14.

Lovas turisztikai lehetőségek a Bükki Nemzeti Parkban

Vratarics Ivett

Témám választása során a családom ló, illetve lovassportok és programok iránti szeretete motivált. Kisgyermek korom óta minden évben rendszeresen látogatok lovas rendezvényeket, versenyeket, ezért is szerettem volna belelátni ezek szakmai hátterébe és fejlesztési lehetőségeibe.

Dolgozatom célja a hazai lovas turizmus kialakulásának és jelenlegi helyzetének bemutatása, fejlesztési alternatíváinak feltérképezése, különös tekintettel a Bükki Nemzeti Park lehetőségeire, a pénzügyi javak szükségességének és a turizmus eme ágazata iránti kereslet előtérbe helyezésének kiemelésével.

Vizsgálataimat személyes megkeresések útján, interjúk készítésével, szakmai könyvek és szaklapok feldolgozásával, valamint a témához kapcsolódó internetes weblapok felhasználásával végeztem.

Kutatásom során a hipotéziseim a következők:

- Az állami kézben lévő lovas turisztikai egységek több lehetőséggel rendelkeznek a magánkézben lévőknél, mivel a magyar állam a Kincsem Nemzeti Lovas program megalkotásával azt tűzte ki célul, hogy Magyarország elsődleges lovas turisztikai desztináció legyen.
- Feltételezem, hogy a lovas turisztikai szolgáltatások és a lovas oktatás igénybevételére csak a jó egzisztenciával rendelkező, tehetősebb társadalmi réteg számára nyílik lehetőség.
- A turizmus ezen ágazata fellendülőben van, Magyarországon az utóbbi években a lovas szolgáltatások igénybevételére megnőtt a kereslet.

Problémafelvetéseimre a választ két magán (*Mátyus Udvarház Egedhegyi Lipicai Lovastanya* és *Nyihaha Lovastanya Dédestapolcsány*), valamint egy állami tulajdonban (*Állami Ménesgazdaság Szilvásvár*) lévő lovas turisztikai egység azonos szempontok alapján történő bemutatásával, és a tulajdonlásból adódó különbségek összevetésével, párhuzamba állításával kapom meg.

ABSTRACT IN ENGLISH

Opportunities for Equine Tourism in the Bükk National Park

Vratarics Ivett

It was my family's love towards horses, equestrian sports and other equestrian events that motivated me to choose the topic of my thesis. I have been visiting equestrian events and competitions regularly since I was a child and so I wanted to get an insight into the professional background and development opportunities of all this.

The aim of my thesis is to introduce the evolution of the Hungarian equine tourism and its current situation and the mapping of its development alternatives with special regard to the opportunities of Bükk National Park while highlighting the need for financial goods and the importance of demand for this particular branch of tourism.

I conducted my examination by personally seeking people out, making interviews, reading books and magazines related to the profession and using topic-related webpages.

The hypotheses of my research are the followings:

- State-owned equestrian tourism facilities have more opportunities than private ones because the Hungarian government aimed for Hungary to become the primary destination of equine tourism by creating the Kincsem Nemzeti Lovas Program.
- I assume that services of equine tourism and riding instructions are available only to those of a wealthier social class and accustomed to a certain lifestyle.
- This branch of tourism is on the upswing. In Hungary there has been an increasing demand for equestrian services in recent years.

My propositions are answered by the introduction based on the same aspects of two private (*Mátyus Udvarház Egedhegyi Lipicai Lovastanya és Nyihaha Lovastanya Dédestapolcsány*) and one state-owned equestrian tourism facilities (*Állami Ménesgazdaság Szilvásvár*) and by comparing and drawing a parallel between the differences deriving from ownership.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	1
1.1 A szakdolgozat célja.....	2
1.2 Vizsgálati módszerek.....	2
1.3 Hipotézisek.....	2
2. „LOVAS NEMZET A MAGYAR”	3
2.1. Magyar lovas történelem.....	3
2.2. Magyarországon előforduló lófajták.....	4
2.3 Kincsem Nemzeti Lovas Program.....	9
3. LOVAS TURIZMUS	16
3.1. Lovas turizmus története Magyarországon.....	16
3.2. Lovas turizmusban érintett szervezetek.....	20
3.2.2 Magyar Lovas Turisztikai Szövetség.....	20
3.2.2 Magyar Turisztikai Egyesület Lovas Tagozata.....	20
3.2.3 Magyar Turizmus Zrt.....	21
4. BÜKKI NEMZETI PARK	22
4.1. Területi adottságok.....	22
4.2. Települések, látnivalók.....	22
4.3. Túrák	23
4.4. Lovas turisztikai egységek	23
4.4.1 Nyihaha Lovastanya Dédestapolcsány.....	23
4.4.2. Mátyus Udvarház Egedhegyi Lipicai Lovastanya.....	26
4.4.3 Állami Ménesgazdaság Szilvásvár.....	27
5. EREDMÉNYEK.....	29
6. MEGÁLLAPÍTÁSOK.....	34
7. MELLÉKLETEK	39

Irodalomjegyzék

Costantino M. – Lang A. [2006]: A ló- és pónigondozás kézikönyve: Minden, amit a lóápolásról tudni kell, Alexandra Kiadó, Pécs.

Györffy-Villám A. [2006]: A lovasturizmus kézikönyve, Mezőgazdasági Kiadó.

Sz. Bozsik N. – Várady J. Dr. [1976]: Lovasélet Magyarországonm, IPV Kiadó.

http://www.lovasszovetseg.hu/fajlok/Kincsem_program_egyeztetesre.pdf

(letöltve:2012.11.09.)

<http://www.kormany.hu/download/3/6c/20000/Lovas%20strategia.pdf>

(letöltve:2012.11.05.)

<http://www.lovasok.hu/index.php?i=1417>

(letöltve: 2012. 11. 10.)

<http://menesgazdasag.hu/hu/lovas-szolgalatasok>

(letöltve: 2012. 11. 12.)

<http://nyihaha.hu/fooldal>

(letöltve: 2012. 11. 13.)

<http://matyusudvarhaz.hu/lovas-szolgalatasok>

(letöltve: 2012. 10. 11.)

<http://cms.equi.hu/index.php?id=152>

(letöltve:2012. 11. 10.)

<http://matur.hu/public/menu.php?m=179>

(letöltve: 2012. 11. 03.)

<http://itthon.hu/szabadido>

(letöltve: 2012. 11. 08.)

1. BEVEZETÉS

Szakedolgozatom témájának megválasztása során legfőképpen családom ló, illetve lovas sportok iránti szeretete motivált. Úgy gondoltam, hogy a turizmus ezen ágazata áll hozzám a legközelebb, hiszen itt rendelkezek a legtöbb tapasztalattal, forrással és segítséggel, ugyanis már szüleim nagyszülei, és az ő szüleik is tartottak és tenyésztettek lovakat, legfőképpen igavonó állatként. Így több generáción át öröklődött génjeinkben a ló iránti szeretet. Jelenleg is többen foglalkoznak lótarással családtagjaim közül, többek között édesapám is. Ezáltal már születésem óta testközelből tapasztalhatom meg a lótarás szépségeit, nehézségeit, illetve sokszor igen magas költségeit. Ennek köszönhetően már kisgyermek korom óta rendszeresen látogatok nézőként fogathajtó versenyeket, lovas napokat, lovas bemutatókat és rendezvényeket. A hortobágyi lovasnapokra és a szilvásváradi lovas fesztiválokra minden adandó alkalommal elutazok családommal.

Az évek során felvetődött bennem, hogy lovas nemzet lévén, miért csak évente pár alkalommal találkozhat a magyar ember a lóval – akkor is csak nézőként –, miközben egy jól szervezett országos lovas turisztikai menedzsmenttel napi, de legalább heti rendszerességgel – akár hétfélig programként – ismerhetnék meg a családok az e turisztikai témában, és az ide kapcsolódó falusi vendéglátásban rejlő kiváló lehetőségeket. Mivel a lónak megváltozott a szerepe a magyar mezőgazdaságban a gépésítés során – a ló igavonó erejét mechanikus eszközökkel cserélték le –, fel kellene ismernünk, ki kellene használnunk történelmi hagyományaink, tapasztalataink és hírnevünk adta lehetőségeinket és tovább kamatoztatni a turizmusban, terápiás lovagoltatásban, illetve a hobby lótarás népszerűsítésében.

Vizsgálódásaim során az említett okok miatt szerettem volna jobban elmélyedni a lovas történelemben, megismerni a lovas turizmusunk kialakulását és jelenlegi helyzetét, valamint megtudni, hogy hogyan vélekednek közvetlen környezetemben a Bükk Nemzeti Park területén a lovas szakemberek e szakág működéséről és fejlesztéséről.

Mindezek mellett, a másik fő motivációm a téma aktualitása volt. Jelenleg országos jelentőséggel bír hazánkban a lovas élet, a lovassportok, a lovas kultúra hagyományokon alapuló fellendítése, illetve az, hogy Magyarország elsődleges szerepet töltsön be a lovas turisztikai szolgáltatásokat kínáló országok között.

1.1. A szakdolgozat célja

Dolgozatom célja az, hogy bemutassam a hazai lovas turizmus kialakulásának és koronkénti fejlődésének történetét, illetve jelenlegi helyzetét, fejlesztési alternatíváinak feltérképezésével, különös tekintettel a Bükk Nemzeti Park lehetőségeire, a finansziális javak szükségességének, és a turizmus eme ágazata iránti kereslet előtérbe helyezésének kiemelésével.

1.2. Vizsgálati módszerek

Munkám során primer és szekunder kutatást is végeztem, melyek egymást kiegészítve segítettek dolgozatom megírásában.

Az *elsődleges kutatás* során három környékbeli lovas turisztikai egységet kerestem fel, ahol lovas szakemberekkel készítettem interjút. Ezek között két magán (*Nyihaha Lovastanya Dédestapolcsány, Mátyus Udvarház és Egedhegyi Lipicai Lovastanya*) és egy állami tulajdonú (*Állami Ménesgazdaság Szilvásvár*) szerepelt. Mindezek mellett, munkámat családom és személyes tapasztalataim is nagyban segítették.

A *másodlagos kutatás* során az alábbi eszközöket használtam: témához kapcsolódó internetes weblapok, szakkönyvek, fejlesztési programok, terv javaslatok, szakmai ismeretterjesztő filmek, televíziós műsorok.

1.3. Hipotézisek

Kutatásom során a hipotéziseim a következők voltak:

- Az állami kézben lévő lovas turisztikai egységek több lehetőséggel rendelkeznek a magánkézben lévőknél, mivel a magyar állam a Kincsem Nemzeti Lovas Program megalkotásával azt tűzte ki célul, hogy Magyarország elsődleges lovas turisztikai desztináció legyen.
- Feltételezem, hogy a lovas turisztikai szolgáltatások és a lovas oktatás igénybevételére csak a jó egzisztenciával rendelkező, tehetősebb társadalmi réteg számára nyílik lehetőség.
- A turizmus ezen ágazata fellendülőben van, Magyarországon az utóbbi években a lovas szolgáltatások igénybevételére megnőtt a kereslet.

2. "LOVAS NEMZET A MAGYAR"

„Legnemesebb hódítás, melyet az ember valaha véghezvitt, annak a büszke és indulatos állatnak a meghódítása, amely megosztja vele a háború fáradalmait és a csaták dicsőségét.”

/Buffon/

2.1. Magyar lovas történelem

Lovas kultúránk, több mint ezer éves múlttal rendelkezik. Egy krónikás szerint az első ménest Árpád alapította a pusztaszeri gyűlés után (899), a Duna egyik szigetén. A szigetet a ménesmester nevére Csepel-szigetnek nevezték el. A Csikómező, Ménfő, Lórév helységnevek is ebből az időből származnak.

A magyar lótenyésztés a közép-, az új-, és a legújabb korban egyaránt nívós, nemzetközileg elismert. Lovaink kitűntek edzettségükkel, szépségükkel, intelligenciájukkal és munkabírással. Elsősorban hátsó célokra használták őket a századok folyamán, de gyorskocsi-szolgálatra, valamint a változó korok igényeit kielégítve mezőgazdasági munkára és teherhúzásra is alkalmasak voltak.

Már a XI. századtól kezdve kiemelkedő szerepe volt a lótenyésztésben Szegednek és környékének, illetve Bábolna, Kisbér, Mezőhegyes, Sárvár, Hortobágy, Bugac is évszázados múlttal rendelkezik. Nevük, híruk ma is él, mivel újjászülettek a háborúk pusztításai után, a lelkes szakemberek összefogásával. A II. világháborúban a lóállományunk nagy része elpusztult, a harcok a lovakat nagymértékben igénybe vették, jelentősen elhasználták és széthurcolták őket. Egész ménesek estek a háború áldozatává. A háború befejezése után azonban elkezdődött a lótenyésztés helyreállítása. Az újonnan alapítottak közül Rádiháza, Dalmand, Apajpuszta, Somogysárd, Szilvásvár lovai ismertek már egész Európában. Az egész világ úgy ismer minket, hogy „lovas nemzet vagyunk”, amely megállapítás mögött találhatunk egy kis szájhagyomány útján terjedő költői túlzást is. Azonban számokkal alátámasztható tény, hogy évente a világ részéről sok ezer ló iránt érdeklődő turista érkezett hazánkba, egyénileg vagy csoportosan. Főként az IBUSZ által szervezett lovastúrák idejében volt ez jellemző, de azok megszűnése óta is hazánk jelentős vonzereje a lovas turizmus.

Nemzetünk történelme és lótenyésztésünk szoros összefüggésben áll egymással, ugyanis mikor hatalmas és katonailag erős volt az ország, a lótenyésztésünk is magas szinten állt. Viszont, amikor lóállományunk minőségében és mennyiségében is leromlott, akkor ebből adódóan az ország hadirendje is hanyatlott. A régi időkben ez természetes volt, a gazdasági erők akkor csak másodlagos szerepet tölthettek be a nép sorsában. Akkor a haderő jelentette a hatalmat, napjainkkal ellentétben. A hadsereg legfontosabb és legerősebb, hosszú ideig kizárólagos fegyverneme a lovassága volt, különösen a magyaroknál. Ebből az okból kifolyólag minden állam elsődleges feladatának tekintette a lovasság fejlesztését, a gőzgép, a motor és a villamosság kora előtt a kitartóbb, gyorsabb lovassággal rendelkező csapat nyerte meg a csatákat. Az ország biztonsága érdekében, nagy és kiváló teljesítőképességgel rendelkező lóállományra volt szükség.

Ehhez köthető, hogy a mindenkori uralkodók, kedvelt és közvetlen témája volt a lovasság, melyet rendeletekkel, törvényekkel próbáltak segíteni, fejleszteni. Az ország védelme, a hadászati sikerek mellett a hírszolgálatban, a tisztviselők közlekedésében és az utasítások széthordásában is nagy szerepet játszottak a lovak.

Lótenyésztésünk szorosan kapcsolódott történelmi és földrajzi helyzetünkhöz, befolyásolták a társadalmi rendszerekben bekövetkező változások, a harcmódor fejlődése, a politika és a nemzetközi divathullámok is.

Már a századforduló előtt hippológusaink megállapították, hogy az idő múlásával három nagy „hullám” alakította át az eredeti magyar lovat. Ezáltal lótenyésztésünkben négy nagy korszak különíthető el: 889-1526-ig az eredeti magyar ló korszaka, 1526-1700-ig a keleti ló korszaka, 1700-1814-ig a spanyol ló korszaka, 1814-től az angol ló korszaka, amely még a mai napig is tart. (Sz. Bozsik N. – Várady J. Dr. [1976])

2.2. Magyarországon előforduló lófajták

Mezőhegyesi félvér (Furioso-north star) (1. számú melléklet)

A fajta kialakulása 1841-ben kezdődött el, a Császári és Királyi Ménesintézet megalakulásával. A cél az, hogy egy hadászathoz szükséges, erőteljes robosztus fajtát hozzanak létre, amely gyors, kitartó és jó munkaképességű. A fajtát a két Mezőhegyesen fedező két telivér, az angol import The North Star és a magyar nevelésű Furioso indította el. A fajta jelenleg is erre a két törzsre oszlik.

A Furioso-north star igen sokoldalú lófajta, elsőrangú díjugrató ló, de a mezőgazdaságban is kiválóan használható. Erős masszív, kitartó típus, szilárd szervezetű és jól alkalmazkodik a szélsőséges éghajlati és talajviszonyokhoz. A fajta színe jellemzően a pej és ennek különböző árnyalatai, lehetőleg minél kevesebb jeggyel. (Costantino M. – Lang A. [2006])

Kisbéri félvér (2. számú melléklet)

A kisbériek eredete 1853-ra nyúlik vissza, amikor az osztrák kormányzat gróf Batthyány Kázmér birtokán – Kisbéren – katonai ménest létesített. A holsteini, mecklenburgi kancákkal is kevert vegyes fajtájú anyagot a kiegyezés utáni magyar vezetés következetesen telivér ménekkel fedeztette. Ezáltal egy megejtő küllemű, feltűnően szép fajta tenyésztődött ki, az angol telivérhez hasonló, elegáns megjelenésű, szilárd szervezetű hátsóló, amely könnyebb hámos munkára is alkalmas. A kisbéri félvérek a military versenyek ideális lovai, gyorsak kitartóak. Mindemellett a nemesség sugárzik róluk, így a díjlovaglásban is szerepeltethetőek, illetve a lovassport valamennyi ágában eredményesen használhatók. A színük leginkább sárga, pej vagy szürke. A klasszikus magyar ló megtestesítőjének tartják. (Sz. Bozsik N. – Várady J. Dr. [1976])

Gidrán (3. számú melléklet)

A gidránokat is Mezőhegyes tenyésztette ki, Gidran Seniort, a fajta ősapját, 1810-ben ellette a Hagdi Hamdaine törzs. Széles szügyű, széles farú, erős hátú lovak, színük egyöntetűen sárga, annak minden árnyalatában. Egyaránt alkalmas hátsó-, és fogatlónak, illetve mint sportlovat is kedvelik. Fogathajtásban és díjugratásban is eredményeket ér el, viszont az olimpiai military versenyekhez nem elég sebesek, valamint a díjlovaglási részhez nem elég szépek. A mi gidrán lovunk hatalmas erőkészletével, megbízhatóságával és teljesítménykövetelés esetén önfeláldozó magatartásával, hatalmas fölényben van más országbeli fajtársaival szemben. (Costantino M. – Lang A. [2006])

Nóniusz (4. számú melléklet)

Eredete egészen messzire nyúlik vissza. A napóleoni háborúk alatt, a waterlooi csatából hazatérő Monarchia hadserege a francia Rosiéres ménesből elég sok jó formájú mént zsákmányolt. Köztük egy *Nonius* nevűt is, amely 1810-ben a normandiai Calvadosban látta meg a napvilágot. Apja egy Orion nevű angol félvér, apai nagyapja

Marmeti angol telivér, anyja normandiai kanca, egy angol telivér unokája volt. A hadvezetőség tizedmagával Nóniust Mezőhegyesre osztotta be, és később fajtaalapítóként a Nónius senior nevet kapta meg. 1816-ban kezdte meg tenyészméni működését. Ez után Vemhes lett 217 kanca és született 79 mén, valamint 11 kancacsikó.

A nóniusz ló melegvérű fajta, tartós teljesítményre képes ígás-, és fogatló, valamint nagyszerűen bevált az ugrósportban. Becsületes, jó kocsilovak, akik mind a paraszti, mind az üzemi gazdasági igényeknek, illetve a hadseregi szolgálatnak is eleget tettek.

Két jelentős ágra oszlottak a két háború között: a bácskai, békési nehezebb fekete, és a valamivel kisebb pej hajdúsági, hortobágyi típusra. Véralapuk azonos, csupán a tájjelleg formázta őket. (Sz. Bozsik N. – Várady J. Dr. [1976])

Arab (5. számú melléklet)

Az arab egyike a hazánkban meghonosodott idegen fajták közül, melyet 1816-tól kezdődően Bábolna tenyészt, kizárólag import tenyészalapból. Hammersberg László, az 1900-as évek hippológusa írja a tiszta vérben tenyésztett arab lóról: *„Az a lófajta, amelyik a nemességének megtestesülése, a nemesítésnek ősforrása, s melynek segítségével az egész polgáriasult világ lóanyaga át és át lett tenyésztve. Legnagyobb részben azzá, aminek ma jelentkezik– s ez az arab telivér. Ez a kicsi, száraz, csukafejű, gyönyörű, nagy értelmes szemű szépen ívelt nyakú, finom selymes sörényű és farkú, fényes rövidszőrű, vékonybőrű, sebes kitartó ló, amelynél kecsesebb, szebb, kedvesebb állat igazán nincs a természet remekei között”*.

Nem véletlen tehát, hogy kimondottan népszerű világszerte ez a faj, ugyanis családszerető, alkalmazkodó gyerekkedvelő lovak. Nálunk főleg szürkék, illetve sárgák is lehetnek. Magyarországon országszerte fedeznek arab méneket, de értékénél fogva az egyetlen ahol tiszta vérben tenyésztik az a bábolnai ménes. (Sz. Bozsik N. – Várady J. Dr. [1976])

Lipicai (6. számú melléklet)

Eredete az 1580-as évekre nyúlik vissza. Ekkor alapított ménest Károly főherceg Lipizzán, az Opcinai fennsík, Trieszttól nem messze. Ez lett a lipicai ló szülőföldje.

A lipicai az egész világon elterjedt, valódi nemzetközi fajta. Fajtisztán tenyésztik 400 éve, a magyarországi állomány kiemelkedő genetikai értékével tűnik ki. Tenyésztőszervezete a Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete.

Nem nagyigényű fajta, viszont igen tanulékony, jó munkakészségű, szilárd szervezetű, nagyon engedelmes fajta. Elsősorban fogatló, kiváló hintós és kocsiló, a spanyol iskolában hagyományosan használt lófajta. Feje jellegzetes kosfej, nyaka izmos rövid, általában szürke, de néha szürke és pej is lehet. (Costantino M. – Lang A. [2006])

Magyar Sportló (7. számú melléklet)

A magyar sportló, melyet magyar melegvérű és mezőhegyesi sportló néven is ismerhetünk, a Mezőhegyesi Megyei Méntelepen lett kitenyésztve, különböző magyar lófajták (Gidrán, Kisbéri félvér, Furioso-north star, és Nonius) keresztezése által. Hazánkban ez az egyik legfiatalabb fajta. Mint a nevéből is kiderül, elsősorban sport céljából, hátszlóként lett kitenyésztve. Főként díjugratásra, militaryra alkalmas, de a díjlovaglásban is előfordul, nagyon népszerű fajta hazánkban a lovassportokban. Teste jól izmolt, arányos és tömeges, intelligens, tanulékony, jó ugróképességű ló, amely leggyakrabban pej, de bármely más színben is megtalálható. (Sz. Bozsik N. – Várady J. Dr. [1976])

Hucul (8. számú melléklet)

A hucul ló a huculok kistestű lova, melyet a Kárpátok pónijának is neveznek. Rendkívül szívós, ellenálló és nyugodt lovak, amelyek lovaglásra, illetve kocsihúzásra egyaránt felhasználhatóak. Jellemző rájuk az erős zömök testfelépítés, végtagjai rövidek izmosak, patái kemények, legtöbb esetben nem is patkolják őket. Pej, tarka, fakó és fekete színekben fordulnak elő. (Costantino M. – Lang A. [2006])

Shetlandi póni (9. számú melléklet)

A világ egyik leghíresebb pónifajta, amely Britannia legkisebb őshonos fajtájának számít. Több, mint kétezer évig a rideg környezetű és elszigetelt Shetland-, illetve Orkney-szigeten élt. Kezdetben nem volt jelentőségük a szigetvilágon túl, az 1800-as évek végéig vadlovak módjára szaporodtak, majd ezt követően kezdődött meg tervszerű tenyésztésük.

A shetlandi pónik feje kicsi, jól formázott arányos, nyaka középhosszú, háta, ágyéka rövid, ennek megfelelően nagyon erős, fara jól izmolt, lábai rövidek és erősek. Különös ismertetőjegyeik közé tartozik, hogy rendkívül dússörény-, üstök- és farokszőrzettel rendelkeznek. Nagyon barátságos, okos, élénk állatok. Régebben bányalóként, jelenleg hobby lóként tartják. Leggyakoribb ősi színük a fekete, de sok a szürke, a pej és a sötét pej is. (Costantino M. – Lang A. [2006])

2.3. Kincsem Nemzeti Lovas Program

*„Szorosan egybe van kötve a lovak állapota a Nemzetek sorsával.
Olly állat révén, melyet minden Nemzet helyhezvetése, szükségei, 's
geniusa szerint használ...”*

/Wesselényi Miklós/

„A több évezredes magyar lovaskultúra nemzeti örökségünk szerves része, olyan hungarikum, amely részleteiben is önállóan hordozza az ősök tudását, mozdulatait, kapcsolatteremtő és közösséget oltalmazó képességét. Népköltészetünk mélyáramlataiban szólások, dalok, találós kérdések, meséinkben Fehérlófia és paraszat evő paripák, táltoslovak gonoszt legyűző történetei, de helyneveink, szertartásaink, temetkezési szokásaink is megőrizték, irodalmunk és művészetünk pedig mind a mai napig hitelesen érzékeltetik a ló iránti mítikus tiszteletünket, szeretetünket. A kárpát-medencei történelmünk több mint ezerszáz esztendejében a ló társunk maradt szabadságharcban, csatatéren, sportjátékban, virtusban, földet művelő munkában, utazásban, a sportban. A XXI. század globalizálódó feszültségeiben, ellentmondásos világában, amikor minden nép erősíteni kívánja egyedi és sajátos értékeit, akkor kivételes történelmi esély kínálkozik a magyar lovas kultúra újjászületésére is. Világraszóló egyéni és közösségi teljesítmények teszik teljessé ezt a folyamatot: Dallos Gyula klasszikus pedagógiai munkássága, Kassai Lajos lovas íjászata, Abonyi Imre, a Lázár-testvérek és mások fogathajtó bajnoki győzelmei, a hortobágyi csikó-sok, a lovas kaszkadőrök parádés tudása vagy éppen a bugaci Pusztatizes. A magyar lovas szakemberek világszerte elismert tudása mellett immár több mint két évtizede a folyamatosan alakuló, szerveződő városi és megyei lovas bandériumok, hagyományőrző egyesületek, lófuttató versenyek, egykori csatákat korhű fegyverekkel, öltözetben bemutatott hadijátékok, vonzó lovastúrák adnak lehetőséget, hogy művelői, megtartói legyünk örökségünknek, a magyar lovaskultúrának. S mindez kiteljesedhet az erdők, mezők és tanyák védelmében a lovas polgárőrökkel, a lelket és testet gyógyító terápiával, vagy az egykor méltán világhírű tudatos lótenyésztéssel. A szakma, a politika befogadókészségével, támogatásával és akaratával készült új nemzeti lovas programunk a továbblépéshez ad esélyt és útravalót mindannyiunknak.” – írta a

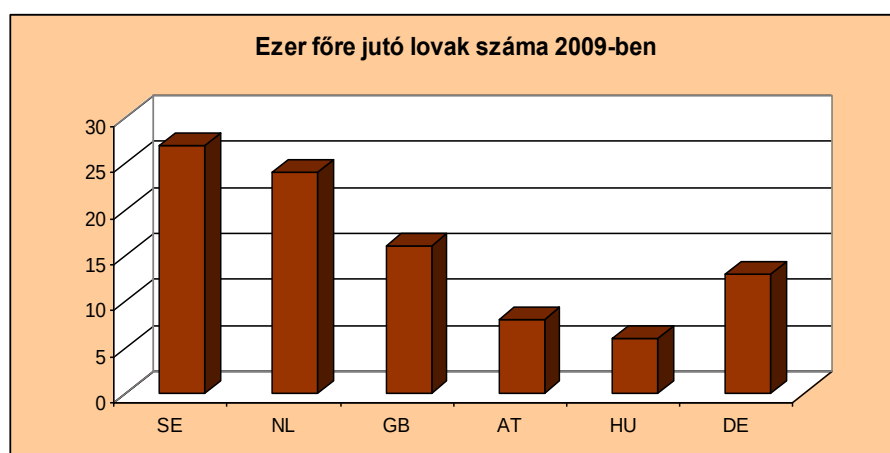
2012 márciusában kiadott Kincsem Nemzeti Lovas Program köszöntőjében Lezsák Sándor, az Országgyűlés alelnöke.

A magyar Vidékfejlesztési Minisztérium, a vidék népességmegtartó és foglalkoztatási erejének növelése és a vidéki élet javítása érdekében fogalmazta meg a 2020-ig kitekintő Nemzeti Vidék Stratégiát, melynek keretében 42 program valósul majd meg, ezek közül az egyik a *Nemzeti Lovas Program*. A program egyik fő kiindulópontja, hogy a lovas ágazatra mint a magyar gazdaság egyik kiemelt húzóágazatára tekint, és nem mint a közpénzek egyik mértéktelen fogyasztójára.

Jelenleg a magyar lovas ágazat helyzetét tekintve az európai átlag alatt szerepel, ugyanakkor körülbelül a régió fejlettségi szintjét mutatja. Az ágazat folyamatos hanyatlást mutat az utóbbi évtizedekben, mivel a II. világháború után a szakértők, versenyzők, oktatók nem tudtak megmaradni szakmájukban, így kénytelenek voltak külföldön elhelyezkedni. Szaktudásukkal jelentős fejlesztéseket értek el a többiek között az Egyesült Királyságban (Endrődy Ágoston), az USA-ban (NémetBertalan), Svédországban (Klimsa Albert) és Hollandiában (Hazslinszky Krull Géza). Pettkó-Szandtner Tibor pedig több ország lótenyésztésére is nagy hatással volt. Távozásukkal jelentős romlás következett be a magyar lovaséletben, és a Nemzeti Lovas Programmal ezt szeretné hazánk újraépíteni.

Magyarország a lovak népességhez viszonyított darabszámában jelentősen lemarad az EU átlagától. Magyarországon az ezer főre jutó lovak száma fele a nyugat-európai átlagnak, Svédországban és Hollandiában a legmagasabb ez a mutatószám.

1. ábra

Forrás: http://www.lovasszovetseg.hu/fajlok/Kincsem_program_egyeztetesre.pdf

Az utóbbi időszakban ez a magára hagyott ágazat maradandó gazdasági és szakmai károkat szenvedett el, és önerejéből való megújulásra képtelen. De rendelkezik azzal a tudással és hagyományainkra épülő szakmai elhivatottsággal, amely felhasználásával Magyarország újra lovas nemzetté válhat. A lótenyésztésnek, a hagyományőrzésnek, a lovassportoknak és főként lovas turizmusunknak jól láthatóan van helye és fejlődési potenciálja Magyarországon. Ennek magyarázata az, hogy lovas nemzetként megbecsült hírünk van világszerte, és egy élő, és könnyen fejleszthető hagyományunk. A program swot analízise a következőt mutatja lovas turizmusunk a jelenlegi helyzetéről:

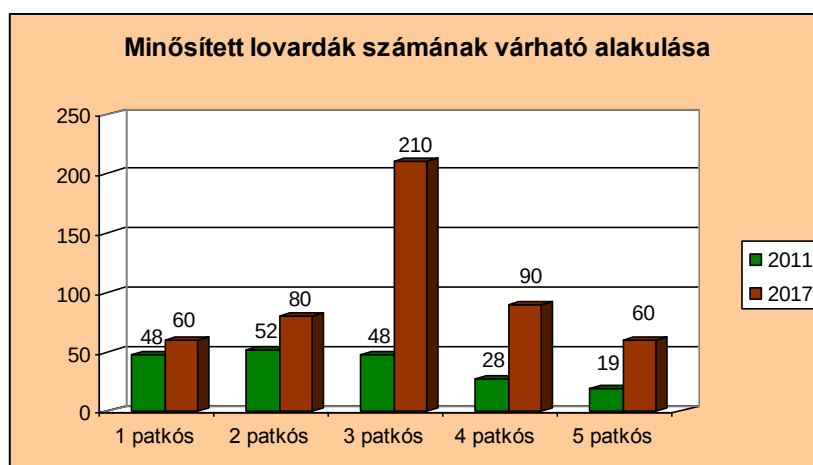
Erősségek	Gyengeségek
• Magyarország évezredes lovas hagyományai, lovas nemzet meghatározásunk a külföld felé • egyedülálló szabad tereplovaglási lehetőségek és kiváló természeti adottságok • az elmúlt évtizedben jelentős növekedés a lovas beruházások területén (fedeles lovardák, lovas pályák, lovas fogadók) • a Patkós minősítési rendszer bevezetése és egy átfogó információs adatbázis az ország lovas turisztikai szolgáltatóiról a lovas szolgáltatások rendelet szintű szabályozottsága • egészséges és adottságait tekintve képezhető lóállomány	• kevés a megfelelően képzett szakember és a képzett lovak száma • nem egységes vendéglátói, fogadói, szolgáltatási kapacitás • nincs példa az egységes működtetésre, hálózatszerű fenntartásra • a hazai termékek és szolgáltatások megismerésének, megkedveltetésének és használatának presztízs értékű elfogadásának hiánya • a fiatalok nem kellő motiválása a szabadidő aktív eltöltéséhez és az egészséges életmódhoz

Lehetőségek	Fenyegetettségek
• unikális magyar termék, modell hálózat kialakítása (EuroHorse) • nemzetközi kapcsolatok ápolása, erősödése • fenntartható turizmus ágak előtérbe helyezése • a belföldi kereslet és a külföldi piaci részesedés növekedése, ezáltal bevétel növekedés elérése • új munkahelyek teremtése, fokozódik a térség megtartó ereje, fellendülése • a hagyományos magyar lófajták előtérbe helyezése magyar termék kialakítása • egyedülálló lovas desztináció kialakítása Európában	• a gazdasági válság hatása a turizmusra és az életszínvonal alakulására • a klímaváltozás drasztikus változása • a szabad tereplovaglás nem megfelelő jogi háttére (Erdőtörvény) • konkurencia megjelenése a nemzetközi piacon (Elsőként kell lépni!) • a fejlesztési pénzügyi finanszírozásának bizonytalanságai.

A program egyik fő célkitűzése az, hogy Magyarország Európa vezető lovas barát turisztikai régiójává váljon. Megállapíthatjuk a helyzetelemzés alapján, hogy a lovas turizmus egyike a szolgáltatói szféra fejlődő ágazatai közül, amely legfőképpen speciális igényeket elégít ki. Ezáltal hosszú távon a magyarországi kínálat egyedi, a versenyképességet javító komponense lehet. Ennek feltétele azonban az, hogy a már meglévő színvonaljavító folyamatokat folytatni kell, illetve olyan jellemvonásokkal kell kiegészíteni a lovas szolgáltatások körét, amelyek csak Magyarországra jellemzőek. Ugyanakkor cél a lovas turisztikai mutatók adatainak pozitív irányú változása is. A Nemzeti Lovas Program segítségével 2017-re minőség és létszámbeli változás

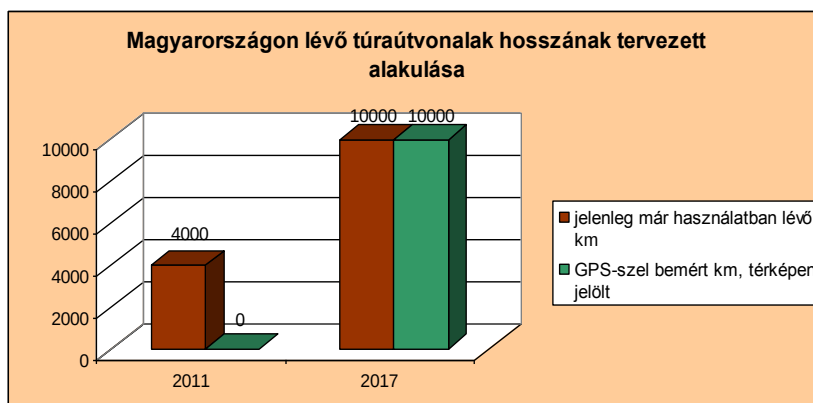
bekövetkezését szeretné elérni hazánk a lovas szolgáltató helyek tekintetében, a lólétszám minőségi növekedésének és a hagyományos magyar lófajták lőtérbe helyezésével. Mindezek megvalósítása mellett cél egy Magyarországról kiinduló, az egész Kárpát-medencére kiterjedő, hálózatszerűen működő, más turisztikai attrakciókkal összekötött egységes minőségbiztosítással bíró lovas túra útvonal kialakítása. Ezzel a világon egyedülálló és leghosszabb (kb. 10000 km) túraútvonala jönne létre Magyarországon. (10. számú melléklet)

2. ábra

Forrás: http://www.lovasszovetseg.hu/fajlok/Kincsem_program_egyeztetesre.pdf

3. ábra

Forrás: http://www.lovasszovetseg.hu/fajlok/Kincsem_program_egyeztetesre.pdf

A célok elérése érdekében azonban szükség van a kormányzat, az oktatási intézmények, illetve a lakosság és a társadalmi szervezetek együttes összefogására és intézkedéseire. A kormány fő feladatai közé tartozik az ide vonatkozó szükséges új jogszabályok megalkotása, illetve már meglévő jogszabályok módosítása, a fejlesztések

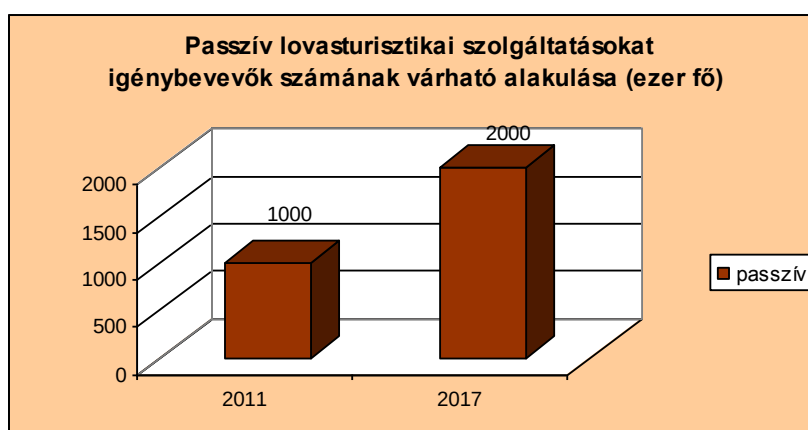
pályázati feltételeinek megteremtése, a marketing tevékenységek támogatása, illetve az értékesítési rendszer támogatási feltételeinek megteremtése. Az oktatási intézmények felelőssége a szakemberképzés és továbbképzés, illetve más kapcsolódó idegenforgalmi szakemberek képzése és továbbképzése, valamint a tananyagfejlesztés. Továbbá a lakosság és a társadalmi szervezetek hatáskörébe tartozik a Patkós minősítési rendszer továbbfejlesztése, felmérések, minősítések elvégzése az új rendszer szerint, a lovas turisztikai adatbázis kezelése és a lovastúra-útvonal hálózat kialakítása.

4. ábra

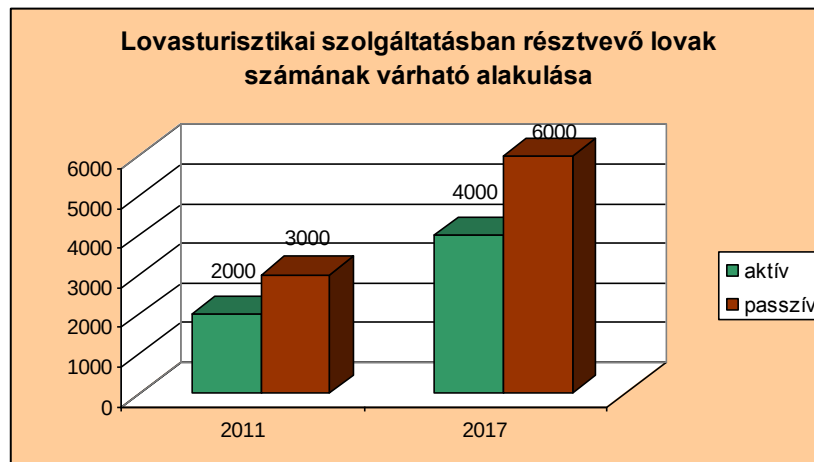
Forrás: http://www.lovasszovetseg.hu/fajlok/Kincsem_program_egyeztetesre.pdf

5. ábra

Forrás: http://www.lovasszovetseg.hu/fajlok/Kincsem_program_egyeztetesre.pdf

6. ábra

Forrás: http://www lovasszovetseg.hu/fajlok/Kincsem_program_egyeztetesre.pdf

3. LOVAS TURIZMUS

"A ló szemei között nyugszik a világ minden gazdagsága."

/Ismeretlen/

3.1. Lovas turizmus története Magyarországon

A világ fejlett országaira jellemző hatalmas gazdasági fellendülés új igényeket, és ezek kielégítésére új gazdasági ágazatokat hozott létre a XX században, melyek közül az egyik legkiemelkedőbb az idegenforgalom. Jelentőségét jól mutatja, hogy napjainkra a világ legnagyobb forgalmát lebonyolító üzletágává fejlődött, megelőzve több jelentős ágazatot, mint például az olajipart és a fegyvergyártást is. Különös jelentősége van a turizmusnak azokban az országokban, amelyek nem rendelkeznek jelentős ásványi kincsekkel, tengeri kijárással, illetve fejlett iparral, hiszen a többi gazdasági ágazathoz viszonyítva kisebb ráfordítással, rövid időn belül jelentős bevételi forrást jelenthet a lakosság számára.

A ló, a lovasturizmus a szokásos idegenforgalmi szolgáltatások között kiemelt helyet foglal el. Ennek különös jelentősége van hazánkban, hiszen Magyarország nevét évszázadok óta összekapcsolják a lóval. Színvonalas lovasturisztikai szolgáltatásaival egész Európában. Országunk adottságai (kvalitásai), lovas hagyományaink, különleges szépségű tájaink és legfőképpen a magyar ember lószerezetének és szakértelmének jelentősége minden esélyt megad annak, hogy elsődleges lovas turisztikai központ váljon hazánkban.

Elsősorban természeti adottságainkat kell kiemelni, mivel Magyarország egyik legnagyobb vonzerejét a szinte korlátlan lehetőségeit kínáló tereplovaglás adja. A magyar táj kiváltképpen alkalmas lovaglásra, lovas túrákra, hiszen alig van magashegység jellegű tájegysége, és talaja pedig általában kitűnő. Túlnyomó többségben földutak, gyepek és homoktalajok a jellemzőek, nem jelentős a nehezen járható sziklás terep. A települések egymástól való távolsága többnyire nagy, viszont a népsűrűség viszonylag kicsi. Mindezek mellett meg kell említenünk, hogy messze a nyugat-európai átlag alatt marad a lovaglást akadályozó műtárgyak, szilárd burkolatú utak, bányák erőművek, ipari létesítmények gyakorisága, és különös vonzerőt jelent nemzeti parkjaink látogatható területein az, hogy a vendég szinte háborítatlan természeti állapotokat talál. Időjárásunk

pedig kora tavasztól késő őszig zavartalan szórakozást tesz lehetővé kontinentális, délnyugaton helyenként szubmediterrán klímája miatt.

Lovas hagyományaink jelentőségének vizsgálatánál két forrást, a történelmi hagyományokat és a tenyésztési kultúrát kell figyelembe venni. Az idegenforgalom számára a hagyományok ápolása új terület. Közel fél száz huszáregyesület alakult szerte az országban, a tageszervezetek 1848-as huszárhagyományokat ápolnak, de találkozhatunk török, kuruc kori első és második világháborús csapatokkal is, és külön csoportot alkotnak a honfoglalás korát bemutató egyesületek, de a katonai hagyományörzés is fokozatosan kapcsolatba került az idegenforgalommal. Ezekkel a csoportokkal gyakran találkozhatunk különböző lovas és kulturális rendezvényeken önálló programként, melyek elsődleges célja a hagyományörzés, a történelmi értékek továbbadása az utókor számára.

A lovasturizmus kialakulásához és mindennapi gyakorlatához szorosan kapcsolódik a lótenyésztés. Kevés ország rendelkezik ilyen kitűnő fajtákkal és a fajták ilyen nagy számával, mint Magyarország. Hazánk számos nagy múltú ménest tud bemutatni. Bábolna, Mezőhegyes, Szilvásvár, Hortobágy mellett a szakmai bemutatók körébe már több újonnan alakult magántenyésztés is bekapcsolható, de meg kell említenünk, hogy ezek lehetőségei távolról sincsenek sajnos kihasználva. A lovas turisztikai hasznosításra néhány kivétellel, a tenyésztett lófajtáink alkalmasak.

Egyedülálló formában jelenik meg az idegenforgalomban a hagyományos lótarthatás és a pásztorkultúra. Az ősi félszilaj technológia sajátos módszereket teremtett, amely nagyon látványos a csikósok munkájában. A pásztorelet megannyi eszköze, illetve viselete, a karikás ostor kezelése, a pányva, a betyárromantika elemeivel adja a keretet, amelyre a lovas turizmus épül.

A hazai lovas turizmus kialakulásának kezdetét a harmincas évekre, a két világháború közötti időszakra kell tennünk, amikor is a magyar puszták felfedezése kezdődött, melynek a bugaci idegenforgalom kialakulása az egyik példája. 1932-ben Bodócs Csaba kezdeményezésére dolgozták ki az első tudatos programot, majd az első szakmai bemutatót a következő év májusában rendezték meg. Híres írók, újságírók, szakemberek szerepeltek a meghívottak között, mint például Tamási Áron, Zilahy Lajos, Móricz Zsigmond, akik később nagy csodálattal írtak a puszták szépségéről, és a nyugati lapok tudósítói el is vitték hazájukba híret. Ennek hatására közel tízezren látogattak 1933-ban Bugacra. Királyok, hercegek, sportolók ismert filmszínészek is tiszteletüket tették ott a

későbbiekben, többek között II. Erzsébet angol királynő, Károly herceg Diana hercegnővel, Fülöp herceg, és még számos világhírű vendég.

1934-ben A Magyar gazdák Országos Lovasegyesülete szervezésében került sor az első igazi lovastúrára.

Másik jelentős pusztánk, a Hortobágy hírét kiváltképpen a vadászok vitték nyugatra, illetve nagy jelentőséggel bírt a német Hölering 1936-ban megjelenő nagyszerű filmje a Hortobágy, amelyet Móricz Zsigmond mára dokumentum értékűvé vált, *A komor ló* című regényéből készített.

Lovas turizmusunk további fejlődésének útjába állt a háború, a kapcsolatok felvételét a kelet-nyugati megosztottság tette kivitelezhetetlenné, a nép a megélhetésért küzdött, ilyesfajta szórakozásra még gondolni sem lehetett. Viszont az 1956-os forradalom elmúlásával jövő enyhébb idők, a kapcsolatok kialakulásának adtak lehetőséget és ezt kihasználva az Ibusz a külföldi lovas vendégek igényeihez mérten, megszervezte az első lovas túráját, melynek vezetője Flandorffer Tamás kiváló szakértelemmel és nyelvtudással rendelkező volt huszárszázados volt. Tihanyban zajlott le 1962-ben az első lovastúra, majd szintén ez az év őszén, a Mátra-Bükk térségben, Gyöngyös és Szilvásvárad között. Ez jelentette a Hungária lovastúrák kezdetét. Programjaik szervezését az Ibusz, a lóellátás koordinálását és szakmai ellenőrzését a Lótenyésztési Igazgatóság, később az Országos Lótenyésztési felügyelőség végezte.

A hatvanas évek közepén a Balaton-felvidéken is indult lovas túra, és 1963-ban megrendezték az első Nagyvázsonyi Lovasjátékokat, majd ezt 5 bemutónappal megismételték 1964-ben is. Szintén ebben az évben nyílt lovasiskola, valamint a svéd király 16 napos „távlovaglása” 250 éves jubileumának alkalmából megrendezték a XII. Károly emléktúráját. Hortobágy is ebben az időszakban kapcsolódott be a turizmusba, ugyanakkor lovas bemutatói már korábban is voltak. 1965-ben kezdte meg működését az alagi diplomaistálló, majd egyre több iskola lépett be az Ibusz hálózatába.

Rohamos fejlődésnek indul az ágazat 1970-ben 32, két év múlva 40 lovastúrával indított az Ibusz. Azonban a 70-es években az Ibusz konkurenseként megalakult a Pegazus Tours, amely nem csak szervezéssel foglalkozott, hanem saját lovastelepeket is létrehozott, megteremtve ezzel az ország első önálló lovas túra hálózatát. A komplex idegenforgalmi lovastelepek létrehozásával minőségi előrelépés következett be a lovasturizmusban.

Lovas turizmusunk a nyolcvanas évek első felében élte fénykorát, majd a nyolcvanas évek közepétől kialakuló rohamos külföldi és belföldi változások sajnálatos módon a lovasturizmus visszafejlődéséhez vezettek.

A megbízhatatlan értékesítési lehetőségek, a kevésbé képzett személyi állomány, illetve a képzetlen lovak, a szolgáltatások színvonalának jelentős romlása, a hirtelen árnövekedés, valamint a gyenge infrastrukturális háttér szerepeltek a hanyatlás okai között.

Azonban más lovas tevékenységek lépcsőzetesen fellendültek, ugyanis sok lótartó, lovas szenvedélyének hódoló hazai magánszemély vagy kisvállalkozás döntött úgy a lovaglás és a lótarás népszerűvé válásával, hogy már nem csak magáncélra tart lovakat, hanem ebből profitálni is szeretne, ezért lovas létesítményeket alakít ki, lovas szolgáltatásokkal. Ezeknek a kezdeményezéseknek a gyors megvalósításához kiváló lehetőséget adott az, hogy semmilyen szakképzettség, sem vállalkozói és egyéb engedély nem szükségeltetett hozzájuk. Azonban a szakmai előképzettség hiánya, illetve a lovas idegenforgalmi szakmában járatlan vállalkozások nagyszámú megjelenése csökkentette a lovas idegenforgalmat, a magyar lovas szolgáltatások jó hírnevének elkerülhetetlen hanyatlásával. A 90-es években kizárólag ezek a magánerőből megvalósuló lovasturisztikai fejlesztések voltak mérvadóak, ami a magánszektor kivételes befektetési hajlandóságát példázza. Ezzel szemben ez magában hordozza azt a veszélyt, hogy ezek a szakmai tudással nem alátámasztott fejlesztések és beruházások, nem megfelelő produktivitású működéssel párosulnak.

További hanyatláshoz vezetett az 1985-1990 közötti időszakban az, hogy a fő küldő országokból érkező törzsvendégek döntő többsége vásárolt legfőképpen magyar lovakat, és ezután már nem Magyarországon, hanem saját országában hódolt lovas szenvedélyének, saját lován. A 90-es évekig szinte kizárólag szervezeten érkeztek a lovas turisták hazánkba, viszont a magyar utazási piac átalakulását, ezen belül is a külföldi irodai képviselvek megszűnését követően a szervezett utak, és az ezek által érkező külföldi lovas vendégek elmaradását nem lehetett semmivel sem pótolni. Ez a hiány napjainkig meglátszódik, azóta sem igazán van jelen a piacon valóban komoly online megrendelési lehetőség.

Mindazonáltal Magyarországon a lovas turizmus a hazai hagyományos turisztikai vonzerők egyik fő alappillére. Az ország területén számos lovas turisztikai létesítmény és szolgáltatás áll a lovas világ iránt érdeklődők rendelkezésére, azonban általános minőségük sajnálatos módon sok kivetnivalót hagy maga után, illetve a komplex

szolgáltatásokat nyújtó létesítmények alacsony száma vitathatatlanul megszabja lovas turizmusunk fejlődésének további lehetőségeit.

A világon több mint százmillió embernek, illetve kontinensünkön is mintegy 45 millió embernek van kapcsolata a lovaglással, és világszerte több millió embernek ad munkát, valamint sok százmilliárd euróval járul hozzá a világ fejlődéséhez. A magyar lovasturizmus mind a jövedelmezőségi szempontokat, mind a termékfejlesztési lehetőségeket szem előtt tartva, kedvező képet mutat. Az érdeklődés szempontjából a vendégküldő országok szerint Magyarország az első három legkedveltebb ország között szerepel. (Györffy-Villám A. [2006])

3.2. Lovas turizmusban érintett szervezetek

3.2.1. Magyar Lovas Turisztikai Szövetség

A Magyar Lovas Turisztikai Szövetség (MLTSZ) 1989-ben alakult meg, amely egy a hazai lótenyésztők egyesülete által létrehozott társadalmi szervezet. Célja, hogy a magyar lótenyésztést, lóversenyzést és lovassportot összehangolja, valamint az egyesületek megbízásából kapott szakmai feladatokat elvégezze. Szervezi a fedeztetési állomásokat, lovak egyedi azonosítását, a törzskönyvi alapadatok gyűjtését, illetve részt vesz a lótenyésztési információs rendszer (lóENAR) működésében, valamint segítséget nyújt szakmai tanácsaival a tenyésztőknek. A szövetségnek a lóverseny, lovassportok, hagyomány őrzés és a lovas turizmus területén tevékenykedő személyek alkotják a tagjait. Európában egyedülálló módon alkalmazza a szövetség, a lovas turisztikai létesítmények egytől öt patkós minősítésű jellel való besorolását az úgynevezett „patkós rendszert”, melyet a szolgáltatások számától, jellegétől és színvonalától tesznek függővé, illetve a minősítés rész a világon egyedülállóan a lovas turizmusban résztvevő lovak alkalmassági vizsgálja. Mindennek a célja szolgáltatások színvonalának javítása érdekében történik és biztonságosabbá tétele miatt.

3.2.2. Magyar Turisztikai Egyesület Lovas Tagozata

A Magyar Turisztikai Egyesület (MATUR) Lovas Tagozata 1996-ban alakult meg. Céljául a hazai lovassportok és a hobby lovaglás népszerűsítését tűzte ki. De, mindennek megvalósításához, a lovaséletben érdekelt társadalom jelentős kooperációjára van szükség, ezért az egyesület szeretné összehozni, és egy közös érdekű csoporttá formálni azokat a lovas embereket, vállalkozókat és lovas szervezeteket, akiknek van érdekeltségük a hazai lovasélet fellendítésében, szívükön viselik a magyar lovasélet fejlődését és készek is ezért tenni. 2005-ben a szervezet által indított Nyitott Lovardák program által 3 év alatt 50 lovardában körülbelül 10.000 ember élt a felkínált ingyenes lovaglási lehetőséggel, ezzel betekintést nyerve a lovak világába, a lovas élet szépségeibe.

3.2.3. Magyar Turizmus Zrt.

A Magyar Turizmus Zrt. egy állami turisztikai marketingszervezet, amely 1994. március 1-jén jött létre, eredetileg Magyar Turisztikai Szolgálat néven. Feladata a magyar turizmus arculatának építése, marketingkommunikációs tevékenységével az ország ismeretségének a növelése, a turisztikai információk biztosítása, a magyar turisztikai kínálat piacra juttatásának segítése belföldön és külföldön is, illetve az, hogy támogassa a regionális együttműködéseket a turizmusmarketing területén.

4. BÜKKI NEMZETI PARK

4.1. Területi adottságok

A Bükk Nemzeti Park 1977. január 1-jén alakult meg hazánk harmadik nemzeti parkjaként 38774,6 ha-os védett területtel, ugyanakkor elsőként, amely hegyvidéki területet foglal magában.

Az alapítás óta a nemzeti park területét kétszer bővítették, jelenleg 42.269 ha, szinte az egész Bükk hegységre kiterjed, magában foglalva annak legszebb természeti kincseit. A terület 97,27 %-a erdő, 3,35 %-a gyep (rét és legelő), 1,95 %-a művelés alól kivont terület, 0,42 %-a szántó, a fennmaradó alig 0,01 %-át pedig gyümölcsösök és szőlők teszik ki. A védett terület 65%-a Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez, 35%-a Heves megyéhez tartozik, illetve a terület 97,7 %-a állami tulajdonban van. Kezelői az Egererdő Rt., és az Északerdő Rt., valamint a terület alig 2,5 %-a a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságának vagyonkezelésében van. (11.számú melléklet)

4.2. Települések, látnivalók

A nemzeti park területe számos turisztikai lehetőséget kínál minden évszakban az ide látogatóknak. A téli sportok kedvelőit, Bánkút, az ország legnagyobb és legtöbb lehetőséget biztosító téli sportközpontja 8 lesiklópályával, 7 sífelvonóval és 18 km hosszú sífutópályával várja, Bogács pedig nemzetközi hírű termálfürdőjével egész évben nyitva tartja kapuit vendégei számára. A bor- és fürdőkultúrájáról méltán híres barokk város Eger, számos nevezetes építményével, rendezvényével, hagyományőrző fesztiváljaival, színvonalas éttermeivel és borozóival csalogatja a turistákat. Mindezek mellett Lillafüreden csónakázhatunk a Hámori-tóban, illetve Szilvásváradon megtekinthetjük a régió egyik legkedveltebb kirándulóhelyét.

4.3. Túrák

A Bükki Nemzeti Park területén lehetőség van kerékpáros és barlang túrákon is részt venni. A kerékpáros turistákat kiterjedt erdei kerékpárút hálózattal, kerékpár kölcsönzési lehetőséggel és szervizzel várják. A barlangtúrák kedvelői részt vehetnek overallos barlangtúrákon nyolc barlangban, amelyek nehézségi szintjük alapján könnyű közepes és nehéz besorolásúak, illetve a Szent-István és Anna-barlang egész évben utcai ruhában látogatható. Ezen kívül több körtúra is indul a bükki 'ősember' barlangokhoz, amelyek tanulmányi kirándulásoknak és erdei iskolai programoknak is kiválóan megfelelnek.

4.4. Lovas turisztikai egységek

4.4.1. Nyihaha Lovastanya Dédestapolcsány

Dédestapolcsány Borsod-Abaúj-Zemplén megye nyugati részében, Kazincbarcikától délnyugatra, Ózdtól délkeletre fekszik. A térség a Bükki Nemzeti Park közvetlen közelében található és hozzá tartozik a Lázbérci-tó Tájvédelmi Körzete. A tó, a patakok, a környező erdő kedvező élőhelyet teremt sok védett, szigorúan védett és

egyszerűen csak szép növénynek és állatnak. Itt ebben az Észak-Bükk lábánál elhelyezkedő festői szépségű faluban hozta létre 2010-ben a Nyihaha Lovastanyát egy fiatal házaspár. Magyar Attila a férj, aki egyedüli lovas volt családjában, a településhez való kötődése és a helyi lovas turizmusban látott kihasználatlan lehetőségek miatt kezdett bele a jelenleg lovas iskolaként működő tanya kialakításába, amelyet felségével ketten családi vállalkozásként, jelenleg 10 lóval, üzemeltetnek. Céljuk, hogy minél több emberrel megkedveltessék a lovakat és megismertessék a lovaglás örömeit. Ennek érdekében széleskörű szolgáltatásokkal várják látogatóikat. Szakképzett lovasoktatóként azt vallják, hogy náluk a biztonság és a megalapozott lovastudás az első. Lovasiskolájukban a teljesen kezdők futószáras oktatás keretében sajátíthatják el a lovaglás alapjait, a haladók pedig egyéni lovaglórán vehetnek részt, illetve csoportos osztálylovagláson. A rossz idő sem jelenthet akadályt, hiszen rendelkezésre áll egy 17x30 méteres fedett lovaspálya világítással, illetve ezen kívül egy 40 méter x 60 méteres szabadtéri, homokos lovaspálya és a komplett díjugrató akadálypark is használható.

A lovarda gyönyörű természeti környezetben helyezkedik el, így a tereplovaglás szerelmesei is kikapcsolódhatnak náluk. Igény szerint részt lehet venni 1-2 órás tereplovagláson, de hosszabb túrákon is. A lovastúrák a lovasiskolából indulnak és csillagtúra szerűen lehetőség van a vadregényes bükk hegységben felkeresni lóháton a környező falvakat, mint például Nekézsenyt, Upponyt, Tardonádot, Mályinkát, Szilvásváradot és Bánhorvátit, amelyek szintén bővelkednek csodálatos természeti és történeti értékekben. Ezen kívül vállalják fiatal lovak kiképzését, és díjugratás iránt érdeklődők versenyekre való felkészítését is. Attila és felesége is középfokú képesítéssel, illetve több éves díjugrató tapasztalattal rendelkezik. A passzív lovas szolgáltatások iránt érdeklődők pedig részt vehetnek lovas kocsikázáson és hintózáson is. Nyaranta lovas táborokat tartanak, ahol a gyermekek megismerkedhetnek a lovak mindennapi életével, gondozásukkal és a haladók túralovagláson is részt vehetnek. A tábor öt napos és napközis illetve bentlakásos rendszerben is igénybe vehető, utóbbi esetben sátras elhelyezéssel. A tábor programjában naponta kétszer három óra lovaglás szerepel, ez kézműves foglalkozásokkal, szabadtéri játékokkal, szalonnasütéssel, kocsikázással, valamint kirándulással egészül ki.

4.4.2. *Mátyus Udvarház Egedhegyi Lipicai Lovastanya*

Az Eged-hegyi Lovastanya, Eger belvárosától mindössze 2,5 km-re található a Noszvaji út mentén, közel a városhoz, de távol a város zajától. A lovastanya elképzelése 1983-ban született meg Mátyus Viktor akkori szilvássvárad ménesvezető fejében, majd 1984-ben 15 hátszlóval költöztek ki a tanya jelenlegi helyszínére és gazdasági társulásként üzemeltették azt. 1990-től-2006-ig a család magántulajdonában volt a lovastanya, majd 2006-ban értékesítették és 2012-ben szintén tulajdonos váltás következett be.

A lovastanya fő tevékenységi körébe a lovas szolgáltatások teljes körű biztosítása és a lipicai lovak tenyésztése tartozik, melyek mellett megtalálhatóak a fríz és az andalúz lovak is a tenyészetben.

A 26 hektáron elterülő tanyán éttermi szolgáltatás, családi panzió, ifjúsági szálláshely, hatalmas játszótér, lovas múzeum, és teljes körű lovas szolgáltatás várja az ide látogató vendégeket. A lovas oktatást már kezdő szinttől igénybe lehet venni, a jó szinten lovaglók pedig lovas túrák keretében ismerkedhetnek meg a környék nevezetességeivel, kocsikázhatnak a történelmi borvidéken. A saját lóval rendelkező vendégek részére pedig

a tanya istállója állandó állatorvosi kapcsolattal, bértartással is rendelkezésre áll. A kocsimúzeumban pedig megtalálhatóak, a paraszti munkákat kiszolgáló szekerek, későbbi hajtói kocsik, díszhintók folyamatos fejlődését bemutató kiállítás. Gyermekek részére pedig nyaranta lovas táborokat tartanak a 11-16 éves korosztály számára. Az 5 napos tábor alatt a gyermekek naponta kétszer lovagolnak, és emellett előadásokat hallgatnak, mind a lótartról mind az állategészségügyről.

4.4.3. Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Szilvásvár a Bükk-hegység nyugati oldalán, Egertől 30 km-re helyezkedik el. Autóúton Ózd, Kazinczbarcika és Eger felől, vasúton Putnok és Eger felől közelíthető meg. A térség „fővárosa” számos természet, illetve ember alkotta látnivalóval rendelkezik. A községhez tartozó Szalajka-völgy a Bükk hegység és az ország legszebb magashegység jellegű völgye. Csodálatos természeti adottságai és különleges látnivalói a Szalajka-patak, Sziklaforrás, Fátyol-vízesés, istállósői ősemberbarlang, az Erdei Múzeum és a pisztrángos tavak. Az 1950-es évek elején kerültek Szilvásváradra a lipicai

lovak és ekkor alakult meg tartásukra és tenyésztésükre a gazdaság is, amely jelenleg is a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium keretében költségvetési szervként működik. Fenntartásának 60 százalékát a központi költségvetésből kapja, 40 százalékát pedig saját bevételeiből finanszírozza, lovak értékesítéséből, illetve a ménék bérbeadásából fedeztetésre.

A ménes 240 egyedből áll, a gazdaság feladata a lipicai lófajta génállományának megőrzése és a fajta továbbtenyésztése. Emellett számos programlehetőséget is kínálnak az érdeklődők számára. Lipicai Fajtatörténeti Kiállításon megtekinthetjük a lipicai ló történetét, a lovas élet és fogatolás szerszámain, eszközeit, illetve az elért eredményeket. A Hajtó kiállításon pedig a már csak múzeumokban megtalálható, illetve a nemzetközi és világversenyeken is használt magyar kocsikat ismerhetjük meg. Részt lehet venni méneslátogatáson, ahol a három ménesből kettő látogatható. Az anyakanca méneshez fogatos látogatásokat szerveznek, a Bükk-fennsíkon legelő növendék csődöröcsikókhoz pedig gyalogosan, illetve kerékpárral lehet feljutni. Túralovalásra is van lehetőség, amely Szilvásváradról indul, amivel a Bükk legszebb részein keresztül lehet eljutni a 860 méter magas Csipkés-kútra, amely már több mint ötven éve a lipicai csődöröcsikók téli szálláshelye. Lovas oktatásra is van lehetőség kezdők és haladók számára is, a fedett lovardában kiválóan képzett futószáras lovakon. A haladók díjlovas oktatást is igénybe tudnak venni, oktatásra is képzett díjlovakon. Mindezek mellett kettes és négyes fogathajtó oktatást is működik, szintén kezdőknek és haladóknak is. A lóval rendelkezők részére a gazdaság bértartást is vállal.

Nyaranta minden évben megrendezi a gazdaság a Lipicai Lovas Fesztivált és annak keretében az A és B kategóriás kettes- és négyes fogathajtó országos bajnokság fordulóját és a rengeteg látogatót vonzó Éjszakai Lovasbemutatóját.

5. EREDMÉNYEK

Elsődleges kutatómunkám során három, a Bükki Nemzeti Park területén található lovas egységet kerestem fel személyesen, ott három lovas szakemberrel interjút készítettem, amelyhez egy 11 kérdésből álló kérdőívet szerkesztettem. Kérdéseimet úgy állítottam össze, hogy összefoglalják a 3 általam felállított hipotézis kérdéskörét és segítségemre legyen azok vizsgálatánál.

Kérdéseimre a dédestapolcsányi Nyihaha Lovastanyán az egység vezetője Magyar Attila díjugrató versenyző, az egri Mátyus Udvarház és Egedhegyi Lovastanyán Fülöpné Mátyus Zsuzsanna, az udvarház egykori alapítójának lánya és az egyesfogathajtók szövetségi kapitánya, a szilvásvárad Állami Ménesgazdaságban pedig az intézmény igazgatója Dallos Andor válaszolt.

1. Véleménye szerint drága sport a lovassport? Ha igen, miért?

- **Magyar Attila:** „Drága. Minden sport drága versenyszerűen. Önerőből főleg nehéz fedezni a nevezési díj, a felkészítés, az etetés, a felszerelés és a szállítás költségeit. Hobby szinten inkább megfizethetőek a költségek, nálunk 2000 Ft-ba kerül egy óra lovaglás és olyan gyerekek is igénybe veszik, akiknek szüleik nem rendelkeznek jó anyagi helyzettel.”
- **Mátyus Zsuzsanna** „Igen, nagyon költséges, ugyanis itt a sport eszközét, egy élőlényt, a lovat, kell fenntartani a többi sporttal ellentétben, ahol egy élettelen tárggyal dolgozunk együtt.”
- **Dallos Andor:** „Igen, nagyon sok pénzbe kerül.”

2. **Ön szerint a jövedelmük mekkora részét tudják az emberek lovassportokra és lovas turisztikai szolgáltatásokra fordítani?**

- **Magyar Attila:** „10%-tól többet nem szánnak a lovas hobbyra. Átlagos egy gyerek hetente egyszer jön lovagolni, ez körülbelül 8-10 ezer Ft egy hónapban. Akinek magasabb a jövedelme az háromszor is hozza lovagolni egy héten a gyereket.”
- **Mátyus Zsuzsanna:** „Nem mindenki tud a jövedelméből erre fordítani, csak egy bizonyos réteg. Nyugaton akár a jövedelem 10%-át is rá tudják fordítani, viszont itthon körülbelül egy 100 ezer Ft-os jövedelem egy ötödét tudja erre költeni.”
- **Dallos Andor:** „Aki keveset keres, az semmit, aki pedig többet keres, az igénye szerint költ rá. Ha, megfelelő jövedelemmel rendelkezik, akkor ez attól függ, hogy mennyire eltökélt, milyen szinten űzi a lovaglást, ha versenyzik, akkor a lovat is fent kell tartania.”

3. **Meglátása szerint milyen társadalmi réteg veszi igénybe leginkább a lovas turisztikai szolgáltatásokat?**

- **Magyar Attila:** „Minden réteg, jár ide olyan is, akinek mindkét szülője postás, de Porcheval is hoztak már ide gyereket lovagolni.”
- **Mátyus Zsuzsanna:** „Leginkább a középréteg veszi igénybe rendszeresen, megfigyelhető az utóbbi időben, hogy az alacsonyabb jövedelmekből is évente egy lovas táborra áldoznak pénzt az szülők a gyerekek miatt. A jó anyagi lehetőségekkel rendelkezők a pénzüket nem igazán fordítják lovas szolgáltatásokra.”
- **Dallos Andor:** „Akinek érzelmi kötődése van a lóhoz, a lovagláshoz az mértéken felüli áldozatot is vállal ennek érdekében. A gazdagabb réteg elhivatottságból, sokszor sznobságból, divatból veszi igénybe a lovas szolgáltatásokat.”

4. Az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők is igénybe tudnak venni lovas szolgáltatásokat véleménye szerint? Ha, igen milyen lehetőségeik vannak?

- **Magyar Attila:** „Ott ahol 4000 Ft egy óra lovaglás ott nem tudják igénybe venni. Mindenki keresi az olcsóbb lehetőségeket, nálunk 1,5 éve mióta megnyitottunk nem volt áremelés.”
- **Mátyus Zsuzsanna:** „Igen. Sokszor az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők vállalják be inkább ezeket a költségeket. Régebben a jó háttérű pesti családok gyermekei vettek részt inkább a lovas táborokban, most már ez nem annyira jellemző, sokan üdülési csekk és SZÉP kártya felhasználásával tudják finanszírozni a gyermekeiknek a táborokat. A pónilovaglás a leggyakrabban igénybevett szolgáltatás, majd ezt követi a bérletes lovagoltatás.”
- **Dallos Andor:** „Passzív szolgáltatásokat mindenképpen, hiszen a lóhoz kapcsolódó rendezvényekre, kiállításokra, lovas műsorokra a belépőjegyek költségei annyira nem megterhelőek Magyarországon. Az aktív részét, a lovaglást, a hajtást már csak egy pénzesebb réteg tudja igénybe venni, ugyanis egész évben el kell a lovakat tartani, gyakorolni kell velük, hiszen csak így érhető el velük eredmény.”

5. Hogyan látja, az utóbbi években nőtt vagy csökkent a kereslet a lovas szolgáltatásokra?

- **Magyar Attila:** „Csökkent a válság miatt. A gazdasági okok nagyban közrejátszanak ebben. Viszont Budapest környékén nőtt a kereslet, főként a lányok lovagolnak sokan. 3 éve még egy versenyen 100 induló volt, ma pedig ez a létszám eléri a 200 főt is.
- **Mátyus Zsuzsanna:** „Nőtt nagy részben.”
- **Dallos Andor:** „Átalakult. Az aktív csökkent, mert a külföldiek nem veszik igénybe a lovas szolgáltatásokat Magyarországon, mivel jelentősen drágult és így már nincs meg az olcsó ár vonzereje. A belföldi igény nőtt, de sajnos nem annyival, amennyivel a külföldi csökkent. A passzív szolgáltatásokra viszont

megnőtt a kereslet, sokan vesznek részt lovas bemutatókon, rendezvényeken.”

6. Lát fellendülést a turizmus ezen ágazatában?

- **Magyar Attila:** „Nem. Lefelé halad, a gazdaság miatt.”
- **Mátyus Zsuzsanna:** „Nem. Nincs meg az a szakmai környezet, amiben egy jól irányított lovas turisztikai project menedzsmentet ki lehetne alakítani. 1993-ban a Lovas Turisztikai Egyesület megalakulásával jól beindult a lovas turizmus, viszont később önös érdekek kerültek előtérbe, ezáltal megszűnt a fellendülés.”
- **Dallos Andor:** „A lovas turizmus egy kiszolgáltatott ágazat. Ha a gazdaságban fellendülés van, akkor fejlődik ez is, ha a gazdaság romlik, itt is hanyatlás figyelhető meg.”

7. Melyik korosztály mutatja a legnagyobb érdeklődést a lovas turisztikai szolgáltatások iránt?

- **Magyar Attila:** „A gyerekek. Hozzánk már 3 éves kortól járnak lovagolni. 5 évesen már versenyeznek is. Felnőttek is járnak, ők a gyerekektől kapnak kedvet hozzá.”
- **Mátyus Zsuzsanna:** „A 6-16 éves korosztály, legfőképpen a lányok és a felnőttek közül a 25-30 éves korosztály, innen is inkább a nők.”
- **Dallos Andor:** „Vegyes. A gyerekek és a fiatalok azok, akik nagyobb vonzódást éreznek a lóhoz, és ők mutatnak fel lovas eredményeket. A középkorúak közül, inkább a külföldiek tudják igénybe venni ezeket a szolgáltatásokat. Magyarországon nem képzett ez a korosztály, ők inkább a kocsikázást és hasonló szolgáltatásokat vesznek igénybe.”

8. Mit gondol az állami vagy a magánkézben lévő lovas turisztikai egységek rendelkeznek több lehetőséggel?

- **Magyar Attila:** „Az állami egységeknél nem igazán jellemző a költséghatékonyság, viszont állandóan váltogatják a lovasoktatókat, így nem tud fix vendégkör kialakulni, ellentétben a magán kézben lévőkkel, mert sokan ideszoknak.”
- **Mátyus Zsuzsanna:** „A magán kézben lévők. Az állami kézben lévők lényegesen jobb infrastrukturális lehetőségekkel rendelkeznek, ugyanakkor a megfelelő szakmai háttérrel nincs lehetőségük megfizetni.
- **Dallos Andor:** „Ez az egység jellegétől is függ. A magán kézben lévők hatékonyabbak és a kiszolgálás jobb lehet, a tulajdonos éjjel-nappal ott van, ő teremti a kapcsolatot a vendégekkel. Az állami egységeknek viszont nagyobb lehetőségeik vannak, például ménesekkel nagy távlatokban lehet gondolkodni.”

9. Véleménye szerint érezni lehet már a Kincsem Nemzeti Lovas Program hatását?

- **Magyar Attila:** „Nem érezhető.”
- **Mátyus Zsuzsanna:** „Nem, sok beszéd van róla, de a cselekedetek hiányoznak.”
- **Dallos Andor:** „Igen. Nem indult be még teljesen a program, de nyilvánvaló érdeklődést lehet tapasztalni, legfőképpen az iskolák részéről az iskolai lovagoltatással kapcsolatban. Számos iskola jelentkezett a programra.”

10. Mit gondol a lovas turizmusra gyakorolt hatásáról?

- **Magyar Attila:** „Később fogja kifejteni a hatását.”
- **Mátyus Zsuzsanna:** „Nincs látható hatása a lovas turizmusra. Az extrém sportok száma megnövekedett, ezáltal a lovaglás már nem kihívás.”
- **Dallos Andor:** „Komplexen kezeli az egész lovas ágazatot. A nagyobb költségeket a vendég nem a ló mellett, hanem a kapcsolódó szolgáltatásokban hagyja ott, mint például a vendéglátásban, a szálláshelyen. A program közvetve tehát fellendít más ágazatokat is, meg lehet itt még említeni a kocsigyártást és egyéb lóhoz kapcsolódó tevékenységeket is. A program megalapozza és fejleszti is a keresletet,

hiszen lovasokat képez, akik később a piacot fogják jelenteni.”

11. Ön szerint megvalósulhat a program célja, hogy Magyarország elsődleges lovas turisztikai desztinációvá váljon?

- **Magyar Attila:** „Megvalósulhat, de nincsenek meg hozzá a lehetőségek, az együttműködés és az összefogás, például a Nemzeti Parknak segíteni és nem akadályozni kellene a lovastúrákat.”
- **Mátyus Zsuzsanna:** „Nem, mert nagyon sok pénz kellene hozzá. Úgy gondolták, hogy van hozzá forrás, de ez nem így van. Vannak jó elképzelések, de nincs meg a hozzá szükséges anyagi háttér. A program pályázatai nincsenek kizárólagosítva a lovas szolgáltatásokra, illetve nincs a fejlesztésekhez anyagi segítség. Megyei szinten 2-3 lovas turisztikai egységet kellett volna kiemelni és azt támogatni és fejleszteni.”
- **Dallos Andor:** „Ha sikerül véghezvinni a programot, akkor igen.”

6. MEGÁLLAPÍTÁSOK

A szakirodalom, a lovas turisztikai egységek felkeresése és a lovas szakemberekkel készített interjúim eredményeképpen megállapíthatom, hogy Magyarország hírnevéhez méltó több mint ezer éves lovas történelemmel rendelkezik és hazánkban a ló mindig fontos szerepet töltött be a katonaság, a mezőgazdaság, illetve a közlekedés terén. Ebből kifolyólag lótenyésztésünk minden korban magasan kvalifikált volt, több világhírű versenylovunk (Kincsem, Imperiál) vitte jó hírnevét nagy múltú méneseinknek és magántenyésztőinknek Európa és a világ minden tájára. Ennek eredményeképpen lovas turizmusunk is több évtizedes múltra tekint vissza, amelyet a lovaink mellett, a kitűnő természeti és táji adottságok alapoztak meg. Azonban a közel húsz éves nagy számú külföldi vendégek által igénybe vett lovas túrák általi fénykor után hanyatlás következett be a turizmusunk ezen területén, de hazánk felismerte a tényt, hogy

nem szabad ezt a meglapozott háttérrel rendelkező hatalmas nemzeti kincset kihasználatlanul hagyni, ezért megalkotta a Kincsem Nemzeti Lovas Programot, amelynek legfőbb célja hagyományainkon alapuló magyar lovas élet fellendítése. A személyesen felkeresett lovas szakemberek is alátámasztották ezt a tényt, hogy ezeket az értékeket nem szabad veszni hagyni, ugyanis van kereslet a lovas szolgáltatásokra hazánkban.

Többrétű kutatómunkám során rengeteg új élménnyel és tapasztalattal lettem gazdagabb, rengeteg új információra tettem szert. Több saját magam és nagyon sok ember által vélt tévhitre sikerült fényt derítenem, amelyben legnagyobb szerepe a szakemberek személyes tapasztalatainak és véleményének elmondása volt.

A legtöbb embernek a lovas sportokról, lótarásról és a lovas szolgáltatásokról az jut eszébe, hogy nagyon sok pénzbe kerül és csak a jó anyagiakkal rendelkezők kiváltsága. Tény, hogy a lovas sport igen költséges ágazat, hiszen más sportokkal ellentétben itt a sport eszközt, egy élőlényt kell egész évben fenntartani. Az etetés, a felszerelés, az egészségügyi ellátás, a versenyekre való felkészítés, szállítás, illetve a nevezési díjak jelentős költséget jelentenek. Azonban ezeket a költségeket nem feltétlenül kell megfizetnünk akkor, ha nem versenyszerűen űzzük ezt a sportot, hiszen saját ló tartása nélkül is számtalan lehetőség áll rendelkezésre lovas szenvedélyünk kielégítésére. A passzív lovas szolgáltatások ára napjainkban már a megfizethető kategóriába tartozik még az átlagfizetésekhez képest is, a lovas rendezvények, lovasnapok és lovas kiállítások pár ezer forintos belépőivel. Lehetőséget teremtve ezáltal az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők számára is a lóval való közelebbi kapcsolat kialakítására. Az aktív szolgáltatások ára is sok esetben megfizethető, sőt a tapasztalatok szerint sokszor az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők vállalják be inkább a lovas oktatás és a lovas táborok költségeit, természetesen mindenki lehetőségeihez mérten. Átlagosan egy ember keresetének 5-10 % -át tudja erre fordítani, természetesen ez a jövedelemhez viszonyítva más és más összegeket eredményez, ebből adódóan van, aki hetente egyszer, de van, aki akár hetente 2-3 alkalommal is el tudja vinni gyermekét lovas oktatásra. Megfigyelhető, hogy évi legalább egy lovas táborra sok szülő áldoz pénzt, ebben nagy szerepe van a SZÉP kártya és az üdülési csekk elfogadásának is. Természetesen mindenki keresi az olcsóbb megoldásokat, így megfigyelhetőek a lovas egységek közötti minőségbeli különbségek is, de sok esetben ezek a csak a külsőségekben mutatkoznak meg, hiszen egy jól képzett lovas oktató személye, aki ért a gyermekekhez, nem hasonlítható egy

milliókból felépített lovas paradicsommal össze. Az általam meglátogatott egységek között is jelentős különbségbeli eltéréseket tapasztaltam, de végeredményképpen megállapíthatom, hogy a kevesebb önerőből működtetett, szerényebb körülmények között oktató lovasiskola sokkal népszerűbb volt, megfizethető árai és családi hangulata miatt, mint a nagyobb költségvetéssel működő társai. Meg kell említenünk azt a réteget is, akik jó egzisztenciával versenyszerűen hódolnak lovas szenvedélyüknek, náluk az anyagi ráfordítás mértéke az eltökéltség mértékétől, valamint a versenyzés szintjétől függ, hiszen a versenyszerű lovaglás, fogathajtás jelentős anyagi forrást követel meg hosszabb távon történő gyakorlása esetén. Akinek érzelmi kötődése van a lóhoz, az is sokszor mértéken felüli áldozatot vállal. A gazdagabb rétegnél sokszor megfigyelhető az is, hogy csak sznobságból és divatból veszi igénybe a lovas szolgáltatásokat és gyakran csak fellángolásként. Mindezek figyelembe vételével megállapíthatom, hogy az a feltevésem miszerint *„Feltételezem, hogy a lovas turisztikai szolgáltatások és a lovas oktatás igénybevételére csak a jó egzisztenciával rendelkező, tehetősebb társadalmi réteg számára nyílik lehetőség”* – nem, vagy csak kis mértékben igazolódott be, hiszen az átlagkeresettel rendelkezők is igénybe tudnak venni lovas szolgáltatásokat, sőt megfigyelhetően ez a réteg veszi inkább igénybe azokat.

A másik állításom vizsgálatánál melyben azt állítottam, hogy *„A turizmus ezen ágazata fellendülőben van, Magyarországon az utóbbi években a lovas szolgáltatások igénybevételére megnőtt a kereslet.”* – többféle látásmóddal és véleménynel találkoztam mind a szakkönyvek, mind a személyes beszélgetések és tapasztalatok alapján. Elmondhatjuk, hogy a szolgáltatások iránti kereslet megnőtt az utóbbi években, bár a gazdasági válság hatása érzékelhető ezen a területen is. Viszont észrevehető az is, hogy Budapest környékén rohamosan megnöttek az igények, ezt a versenyeken résztvevők létszámbeli növekedése is alátámasztja. Legfőképpen azonban a növekedés a passzív szolgáltatásokban látható, az aktív résznél csökkenés figyelhető meg, mivel egyes szolgáltatások ára megnövekedett, ezáltal csökkent a külföldi vendégek száma is, hiszen számukra jelentős vonzerőt jelentett az alacsonyabb árfekvés. E mellett a külföldi vendégszám csökkenésének másik okaként a képzetlen lovak említhetjük meg. Egyértelműen megállapíthatjuk viszont azt, hogy a legnagyobb érdeklődést a gyermekek és a fiatalok mutatják, főleg a lányok, ezen belül is az 5-16 éves korosztály, de póni lovagláson már akár 3 éves gyermekekkel is találkozhatunk. A felnőtt korosztályból inkább a 25-30 év közötti nők mutatnak érdeklődést, illetve a külföldiek, mivel

Magyarországon ez a korosztály nem igazán képzett ezen a területen, így ők inkább a kocsizást, illetve hasonló szolgáltatásokat vesznek igénybe. Tehát megállapíthatjuk azt, hogy a szolgáltatások iránti igény megnőtt, viszont ennek mértéke még nem elegendő ahhoz, hogy az ágazatban fellendülés mutatkozzon.

Harmadik hipotézisem állítása: *„Az állami kézben lévő lovas turisztikai egységek több lehetőséggel rendelkeznek a magánkézben lévőknél, mivel a magyar állam a Kincsem Nemzeti Lovas Program megalkotásával azt tűzte ki célul, hogy Magyarország elsődleges lovas turisztikai desztináció legyen.”* – szinte teljes mértékben megdőlt.

A Kincsem Nemzeti Lovas Program kétség kívül egy jól összeállított program, amely komplexen kezeli az egész lovas ágazatot és céljai megvalósulásával valóban elérhető lenne az, hogy lovas nemzet mivoltunkat hírünkhöz híven visszaszerezzük és Magyarország a szolgáltató országok között nívós helyen szerepeljen. Azonban ezek megvalósulásához, mint sok minden máshoz szükség lenne egy megfelelő anyagi háttérre, ami jelenleg még nem áll rendelkezésre, így a program hatása még nem igazán érezhető a lovas ágazatban, ezáltal az állami egységek sem éreznek előnyt ebből. Az állami egységek előnye az infrastrukturális lehetőségekben és például a nagy ménesek általi lehetőségekben rejlik, viszont ezekről a helyekről hiányzik a megfelelő szakmai háttér, ugyanis ezt nem tudják megfizetni és oktatóikat gyakran váltogatják, így nem tudnak kialakítani egy állandó vendégkört. Ezzel ellentétben a magánkézben lévő egységeknél előnyt jelent a családi hangulat, a hatékonyabb kiszolgálás, az, hogy a tulajdonos közvetlen kapcsolatban áll vendégeivel, illetve sok esetben saját maga oktatja őket, amely hatására egy visszatérő, állandó vendégkör alakul ki. Mindezeket együttvéve elmondhatom, hogy jelen helyzetben a magánkézben lévő egységek vannak jobb helyzetben és rendelkeznek több lehetőséggel.

Saját meglátásom szerint a hazai lovas turizmusban úgy lehetne eredményeket elérni, ha a kisebb önerőből működő családi hangulatú lovas egységek a falusi vendégfogadókkal karöltve támogatásban részesülnének, hiszen a lovas élet és a vidék mint érték egymástól elválaszthatatlanok, ugyanúgy mint a falvak önfenntartó erejét meghatározó mezőgazdaság, állat- és növénytermesztés és az újfent megjelenő turizmus. Mindezek mellett nagyon nagy szükség lenne a magas szintű szakemberképzésre is és arra, hogy ezek az emberek meg is legyenek kellőképpen fizetve és az országban

maradjanak és szaktudásukkal ne más nemzetek hírnevét gyarapítsák, hanem saját országukét.

Munkám során kialakult nézeteim és a kisebb egységekben rejlő lehetőségek kapcsán olyan elhatározásra jutottam, hogy megfontolandó lenne saját tanyánkat is e cél érdekében fejleszteni és lovainkat képezni a lovas turisztikai igények kiszolgálására, hiszen kiderült a kereslet megvan rá az emberek részéről, csak egy megfelelően kialakított magas színvonalú szolgáltatói kör hiányzik.

Mellékletek

1. számú melléklet: Mezőhegyesi félvér (Furioso-north star)

2. számú melléklet: Kisbéri félvér

3. számú melléklet: Gidrán

4. Nóniusz

5. számú melléklet: Arab

6.számú melléklet: Lipicai

7.számú melléklet: Magyar sportló

8.számú melléklet Hucul

9. számú melléklet: Shetlandi póni

10.számú melléklet

Tervezett lovastúra-útvonalak

Lovastúra-útvonalak

11.számú melléklet
Büki Nemzeti Park térképe

